

ГОДИНА II.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 31.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ
НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ ОВАКИ ПУТ.

ЉУБАВ НИЈЕ ШАЛА.

Шаљива игра у 1 радњи, по туђој мисли од А. Хаџића.

(Наставак.)

Златко (комичном одлуком.) Тако је, две душе и два тела!

Милица (и не слуша га.) Па где, како и кад да учинимо крај овом нашем бедном животу? Ја једва чекам да нам се душе тамо на другој свету загре!

Златко. А тек ја! (за себе.) Ох, да знаш само како ми је, када на то помислим! (на глас) Та, да! Ал' где, како и кад? — то је сад питање. Пушка чини велику буку, вода може да те избаци, уљен може да те и не угуши —

Милица (упада му у реч.) Ја ћу се постарати за начин, којим ћемо крај учинити животу својме. За један сахат ето ме до тебе, драгојмој Златко!

Златко. Ти хоћеш мени да дођеш, и то већ за један сахат! Али реци ми, молим те, на што та журба?

Милица. Као што смо се у потаји тихо волели, тако ћемо исто у потаји и тишини овом свету збогом остај рећи!

Златко. Са свим у тишини, — велиш. Добро! Лепо! Та ја, знаш, не марим, али шта ће на то свет рећи?

ПОЈАВА ШЕСТА.

Наста и пређашњи.

Наста (улази брзо.) Беј'те, господине, ето нам долази беда на врат!

Милица. Нека дође, ми ћемо јој у очи погледати! (Пружи руку Златку.) Хвала ти, драга душо моја, за један сахат ето нас у бољем свету! Тамо ћемо на веки сретно живовати! (Одлази)

Наста. За бога, господине, шта сте се укочили, за што не бегате? Госпођа ће ме одмах отерати из службе, ако вас овде затече!

Златко (збуњен.) На веки, у бољем свету, сретно живовати — лепа хвала на тој кажи! Ко би се само могао од Милице томе надати! Није друкчије, ти моји проклети стихови заврнуше јој мозак! (Наста) Хвала ти, добрадушо! (за себе) Којом срећом да ме није ни пустила у кућу! (на глас.) Збогом, добро дете моје, и ми ћемо се некада видети, тамо на оном другом, бољем свету. (Урастресености грли је и говори тужним гласом.) Добру, лаку, благу ноћ ти желим, зоро моја сјајна! На веки збогом, мој пребели данче! Збогом! (Одлази сетно, невесело)

ПОЈАВА СЕДМА.

Наста (сама, гледа за њим зачуђено)

Наста. Ао, туго и невоља, шта ти тај ту не наговори! Као да му је љубав сав мозак попила. (Гледа кроз прозор) Добро што оде, јер ето баш сад улази госпођа у кућу. Не могу исказати како жалим ту нашу добру госпођицу. Та није да је добра, већ као добар дан у години! Па да јој нема помоћи! Хеј, Боже, и ја сам мислила да ћу од туге свиснути, кад ми оно однеше ћуру у војнике, па ево ме опет здраве и веселе. Јо, ко ће као бог! Само да сам ја на месту наше госпођице, ја бих већ знала, шта бих радила да буде онако као што ја хоћу, ади овако ћуткац, Насто, па гледај свога посла. (Одлази)

(Златкова соба, десно ето за писање а на њему папири и књиге, лево прозор и уз прозор столица. У дну више столица.)

(Наставиће се.)

ГВОЗДЕНА ОБРАЗИНА.

Мислимо, да ће наше читаоце занимати, ако дознају, ко управо беше та гвоздена образина. Многи су се писци и читаоци до сад занимали и трудили да дознају, ко беше тај тајанствени човек са гвозденом образином, који свој мрачни век проведе по различитим француским тамницама у другој половини владавине Људевита XIV.

Шта се знало о њему?

Сен-Мар најпоузданији тамничар свемоћног љубимца и ратног министра Лувоа, чувао је у различитим државним тамницама, у којима он заповедаше, тајанственог сужња, који се увек јављао са једном образином на лицу, који се ни с ким није смео разговарати, и чије се име брижљиво затајивало. Исти је умрло године 1703.

Тај је сужањ живо занимао машту својих сучременика, по што су холандске новине тај догађај обелоданиле већ године 1687. Али на скоро даваше мало важности тој образини, док истом године 1745. Волтер поче нагађати, да је тај тајанствени сужањ врло блиска особа Људевиту XIV. Од тога часа поче машта себи стврати различите назоре без икаквог основа. Час беше то гроф Вермандоа, ванбрачни син Људевита XIV, час прави брат истог владоца, час опет близанац са Људевитом XIV, кога су за то уклонили, да не би имао права потраживати престо, час опет збачени министар финансије Фуке, час опет херцог од Манмута, брат Јакова II, који беше заиста посечен у Лондону године 1685, час Маћоли министар херцега од Мантове што је сплеткашио против Француске. Ово последње мишљење бранио је још пре неколико година Топен, иначе изврстан књижевник.

Једва једаред пође за руком Француском генералном штапском официру Т. Јунгу, *) са својим брижљивим истраживањем по различитим архивама, особито у архиви војног министра, да изнесе на видело истину о тој тајанственој особи. Није његова кривица, што истина није тако романтична, као назови и мишљења његових предходника.

Понајпре је „Гвоздена Образина“ била само у машти доцнијих књижевника. Образина, коју је тај несретник носио кад је ишао у цркву, или

кад је к њему какав странац долазио, била је од црне кадифе. Али то не беше ништа изванредно у добу дворских сплетага, различитих завера и интрига.

Јунг напомиње множину других случајева, где су сужњи живот свој у највећој тајности проводили. Шта више и при самом премештању у други затвор имали су исто тако образину на лицу да их свет не позна. Тиме већ нестаје добар део тајанствене дражи. Дакле није требало учинити какво изванредно дело, нити је требало бити изванредна каква особа, па да се њом тако брижно и тајанствено поступа.

Да се дозна ко беше управо гвоздена образина, ту је ударио правим путем само Јунг. Онај је сужањ био под надзором Сен-Мара, који беше једно за другим гувернер од Пињерола, Ексила, од острва св. Маргарите и од Бастиље — свију тадањих државних тамница. По што је повесницу сваког сужња тачно сазнао, наравно да је морао наићи и на сужња са гвозденом образином, и да га је морао од других оделити. Он је ишао још и даље, да докаже и означи кад је тај непознати сужањ дошао у Пињерол, шта се с њиме збило пре тога, и какав је узрок његовом тешком затвору.

Наравно, да је то био тежак и мучан задатак. Али преврћући хиљаде и хиљаде писмених докумената и дописа између Лувоа и између његових повереника и тамничара, дошао је писац до повољног резултата и решио је ствар скоро у потпуној истинитости.

Овде није места, да пратимо стопу по стопу Јунга на његовом дугом и мучном путу. Ми ћемо се задовољити да у кратко изнесемо резултате његова истраживања.

Деспотски начин краљевања за време владе Ришељеа, Мазарена а и самог Људевита XIV, као и непријатељско држање према Хугенотама, више је пута проузроковало незадовољства међу већим и мањим племићима француским, а то се видело из многобројних оних устанака, где се дизао народ против силеција деспотизма, а на послетку још и у побуну фронде. Али увидивши да им је отпор слаб, лате се ужаснијег али лакшег оружја, датише се отрова. Велика се завера склопи за време последњих 60 година 17. века, коју ништа мање не захтеваше, него смрт сви-

*) La vérité sur le Masque de Fer d'après les documents inédits, par Th. Jung, officier d'état major. Paris. H. Plon 1873.

ма особама, што сачињаваше владу, са краљем заједно. Насилно поступање Људевита XIV. према својим суседима, допринело је тим унутарњим непријатељима помагача и потпоре из иноземства. Разуме се, да су се тим политичним кривцима за кратко време придружили и људи са себичним намерама, те стојаше шњима у ближем или даљем договорном одношају. Брзо је упало у очи, како неке узвишене особе, које се попеше на високи политични степен милошћу краља, или својим богатством, како нагло један за другим поумираше. Парнице против Маркизе Бренвиљерове и њених саучесника, против кавалера од Рохана и његових осталих норманских завереника, и т. д. отеривале су по каткад крај од завесе, која покриваше те ужасне

завесе, што нам износи на видело мрачну слику политичног и социјалног стања, за време сјајног доба Људевита XIV. Особе највишег сталежа: грофица Рзасонска (позната Олимпија Мончинијева, нећака Мазарена и мати принца Евжена Савојског), херцегинја буљонска Маркиза Монтеспан (наложница Људевита XIV.) славни маршал од Луксенбурга Маркез Фекинор стајале су у свези и договору са отровницима. Па док су потчињене сиромашке кривце не племиће у „горућим одајама“ (chambres ardentes) казнили, пушташе допове великодостојнике, прогнаше их у привремено прогонство, или падоше у немилост то им беше казна даваше им се прилика да умагну.

(Свршиће се.)

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

(„Јелва руска сиротица“.) приказана је на нашој позорници у недељу 4. матра. Како је овај комад ове позоришне године већ по четврти пут приказан, и како знајемо, да је то учињено на захтев наше публике: јасно је, да само приказивање може оправдати и управу и публику; јер комад је по себи један од најобичнијих, најневероватнијих, најнамештенијих мелодрамата, што су некада поплављали париске позорнице и још непрестано имају своју верну публику у престоници укуса, моде и ћуди. Како је, даље, и драматска и глумачка радња усредсређена у Јелви, у тој немој Рускињи, или руској немици, а како све остале улоге нису ништа друго до подупирачи јелвиног немовања: то је до Јелве (г. Сајевићке) било да оправда жељу публичину и предусретљивост управину. Г. Сајевићка је и једну и другу сјајно оправдала. Сваки покрет, сваки уздах, сваки повод очију беше на своме месту, удесно, округло неусиљено изведен; и кад је на последку проговорила, и сузна публика стаде тапшати, чисто нам беше жао, што се и тај проговор не могаше извести знацима руку, лица и очију. —3—

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Прорачун народног позоришта у Загребу за г. 1873.) Владин повереник за народно позориште г. Ј. Вардијан саставио је и поднео земаљској влади прорачун за народно позориште за годину 1873. По том прорачуну потребно је за подмиру трошкова за целу годину 1873 евота од 55.524 фор. Доходак је прорачуњен за то исто време на 61.000 фор. По томе би било сувишка нешто више од 5000. фор. Тај сувишак употребно би се на плату позоришног интенданта 2000 фор. — 2. На плату драматургову 1500 фор. — 3. На плату још једне примадоне 2400. фор. а. вр. — За подмиру трошкова употребила се:

1. Сабором стално дозвољена помоћ од 32.000 форината — 2 Најамнина од ложа 14.000 фор. — 3. Доходак од 150. представа по 100 фор. бруто 15.000 фор. Свега 61.000 ф. а. вр.

* (Народно позориште у Загребу.) У корист Марије Ружићке — Строцијеве приказана је на загребачкој позорници 15 марта први пут: „Свечаност у Бајони“, трагедија у 5 чинова. „По што се бечка критика о овом делу новијега времена веома похвално изјавила, ми смо мислили“, веле „Народ. Нов.“ „да ћемо имати на нашем позоришту особитог уметничког уживања. Жао нам је, што се у томе преварисмо! Не може се, до душе, рећи, да ова трагедија не одговара драматичним правилима; шта више писац се, нарочито у првим чиновима, управо до досаде строго и брижно држао правила старе драматичне школе, али је радња у комаду веома мршава, карактери хисторично знаменитих особа као што је Катарина Медичева, војвода Гиз и Алба, гроф Колињи, управо кукаво напртани. Осим красних одеља женских није могло наћи наше опћинство у овој трагедији никаква интереса, а како је она и лоше представљена, — многи иначе врени представљачи нису се трудили ни да улоге на изузет науче, камо ли да схвате њихов значај — била би са свим пропала, да је није корисница својом извршеном игром одржала. Сутра дан давала се иста трагедија по други пут. Штета, што је г. Томић уложио толики труд, те лош комад прекарно превео у јамским стиховима“.

С И Т Н И Ц Е.

* (Многоженство.) Кривични суд у Лондону одсудио је некога Виљема Мургена на десет година затвора, што је имао свега скупа само девет жена. Мургену је тек 49 година, а човек је од ока, те би могао усећити још многу која гине за мужем.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

40. ПРЕДСТАВА

У НОВОЈ ПРЕТПЛАТИ 2.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 14. МАРТА 1873.

У НОВОЈ ПОЗОРИШНОЈ ДВОРАНИ

ПРВИ ПУТ:

Б Е З Ж Е Н И Д Б Е.

ШАЉИВА ИГРА У 1. ЧИНУ, НАПИСАО ЈОВАН ХЕНРИК МИРАНИ, С НЕМАЧКОГ.

О С О Б Е :

Барон Фламер, мајор	Суботић.
Мерк	Зорић.
Адела	Сајевићка.
Артур Ребок, племић	Сајевић.
Валтазар Лебах, племић	Лузић.
Вајгл, пре тога војник, фламеров слуга	Рашић.

Збива се на пољском добру мајоровом.

ПРЕ ТОГА:

ПРВИ САСТАВАК.

ШАЉИВА ИГРА У 1. РАДЊИ, С НЕВАЊЕМ, ПО СЕРВУ ПОСРБИО И. ВУЧЕТИЋ, МУЗИКА ОД А. МАКСИМОВИЋА.

О С О Б Е :

Драгић	Зорић.	Светозар Савић	Недељковић.
Драгићка	Ј. Поповићева.	Нешић, драгићев шурак	Пешић.
Љубица, њихова бћи	Л. Хаџићева.	Јован, слуга	Петровић.

У четвртак 15. марта: „СПЛЕТКА И ЉУБАВ.“ Драма у 5 чинова, од Ф. Шилера, превео Јован Ђорђевић.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 новч. а. вр. у српској народној задружној штампарији, у позоришној писарници и у вече на каси.

Отвара се претплата на 12 позоришних представа. Ко се жели претплатити, нека се изволи пријавити или у вече на каси, или у позоришној писарници.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 9 САХАТА.